

ВІДГУК

офіційного опонента

заступника директора Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

доктора економічних наук, професора **КАЛІНОЇ Ірини Іванівни**

на дисертацію **КОНОВАЛОВА Романа Ігоровича** на тему:

«Державне регулювання розвитку рибного господарства в Україні»,

подану до захисту у разову спеціалізовану вчену раду

на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження та зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Вирішення проблемних питань саме у процесі регулювання розвитку галузей аграрного сектору економіки нині виходить на перший план при розробленні концепцій галузевого розвитку без винятку в усіх розвинутих країнах світу. Для реалізації поставлених цілей в умовах інтеграції України як у європейське, так і світове співтовариство потрібно здійснити пошук шляхів удосконалення функціонування системи засобів, методів, механізмів регулювання розвитку галузей тваринництва, і зокрема рибного господарства. Маємо відмітити, що світова та європейська практика засвідчує можливість гарантування державою забезпечення населення продовольством в будь-яких умовах, але лише в тому випадку, коли держава проводитиме незалежну регуляторну політику. Тому розроблення науково-практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення заходів, інструментів, важелів, механізмів і адміністративного та економічного методів регулювання розвитку рибного господарства дійсно має розглядатися у аспекті країни в цілому та, безпосередньо і в регіональному аспекті, що обумовлюється різним соціально-економічним становищем окремих територіальних громад, регіонів, а також демографічною ситуацією. Задоволення потреби у харчових рибних продуктах має здійснюватися на умовах дотримання економічної конкуренції для промислових рибалок на засадах ресурсозбереження,

що на даному етапі розвитку потребує удосконалення підходів щодо формування загальнодержавної аграрної політики.

Необхідність регулювання розвитку галузі тваринництва в Україні, включаючи рибне господарство, підтверджує потребу в розробленні прикладних наукових рекомендацій щодо удосконалення методичної складової, які в перспективі призведуть до системних змін й сприятимуть розрахунку розміру матеріальних компенсацій рибницьким господарствам, які б максимально задовольнили економічні інтереси виробників і, очевидно, стали б основою для розроблення програм державної підтримки галузі рибного господарства в процесі подолання викликів для національної безпеки країни. Таким чином, поглиблення теоретичних положень та розроблення науково-практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення важелів, заходів, інструментарію, механізмів і методів регулювання розвитку галузі є актуальним завданням, що й обумовило вибір теми дисертації.

Актуальність представленої роботи підтверджується також тим, що вона виконувалася у відповідності з основними напрямками наукових досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Прикладна розробка новітнього організаційно-економічного механізму регулювання сталого рибальства і аквакультури через розвиток сільських територій» (номер державної реєстрації 0120U102110), де запропоновано концептуальний авторський підхід до трактування базових методичних підходів для формування інструментарію галузевого регулювання та класифікація на основі групування: інструментів спрямованих на підтримання цін на рибну продукцію та інструментів зниження рівня витрат на виробництво риби (довідка № 173 від 13.06.2021 р.), «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U001643), де з урахуванням внутрішніх і зовнішніх обставин обґрунтовано заходи регулювання розвитку вітчизняного виробництва кормів для риб для зменшення залежності від імпорту та «Прикладні рішення

регулювання конкурентоспроможності сільського і рибного господарства в системі циркулярної біоекономіки та викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0123U101944), в межах якої здобувачем розроблено першочергові завдання для регулювання розвитку галузі рибного господарства саме в Україні шляхом аналізу підходів вітчизняної аграрної політики останніх років і Спільної рибної політики Європейського Союзу на 2014–2020 рр. та 2021–2027 рр. й запропоновано практичні рекомендації щодо збалансування інтересів виробників, споживачів і держави у процесі регулювання (довідка № 174 від 08.09.2023 р.).

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень підтверджується проведенням автором аналізом наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, логікою та чітко поставленими завданнями, опрацюванням великої кількості статистичних, аналітичних та нормативно-правових матеріалів.

Оцінюючи зміст дисертації, доцільно відмітити, що одержані в процесі здійснення дослідження наукові результати є обґрунтованими, а їх наукова новизна є достовірною відповідно до представлених у роботі доказів, створених за допомогою загальнонаукових та статистичних принципів, методів наукового абстрагування, синтезу, формалізації, логічного, порівняльного, економіко-математичного, факторного та прийомів комплексних досліджень.

Дисертація, виконана Р. І. Коноваловим, є завершеним науковим дослідженням, в якому представлено авторський підхід до розроблення теоретичних і методичних засад регулювання галузевого розвитку в Україні, адаптації до загальноприйнятих світових стандартів здійснення ліцензування рибогосподарської діяльності, що забезпечить швидку адаптацію до вимог і положень Національної економічної стратегії на період до 2030 року з метою реалізації можливостей доступу до ринків Європейського Союзу. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору.

У цілому структура і зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного здобувачем дослідження. Робота насичена статистичним матеріалом, що значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень і висновків. Таблиці та рисунки легко сприймаються, не перевантажені умовними позначеннями. Висновки, наведені в дисертації, відображають глибину досліджуваної проблеми, логічно побудовані та мають аналітичне підґрунтя.

Реалізація пропозицій автора сприятиме створенню дієвих механізмів забезпечення внутрішнього попиту на рибу вітчизняного виробництва на основі комплексної оцінки його розвитку з аналізом рівня формування пропозиції на рибу, імпорту, експорту різних видів риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів за кодами товарних позицій 0301–0307, 1604–1605, згідно УКТ ЗЕД, в процесі позиціонування України як ключового учасника серед гравців на ринку риби, доведення важливості галузі рибного господарства для національної економіки та її провідної ролі у формуванні продовольчої і національної безпеки.

Матеріали дисертації були предметом розгляду і дискусій на науково-практичних конференціях і семінарах, в тому числі й міжнародних.

3. Достовірність, наукова новизна і практичне значення результатів дослідження. Ознайомлення з дисертацією Р. І. Коновалова дає всі підстави стверджувати про достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що в ній містяться. Зміст дисертації охоплює ключові аспекти теми. Отримані результати підтверджуються широким використанням публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів за темою дослідження, аналізом нормативно-правової бази та статистичних даних.

У процесі проведення дисертаційного дослідження використано законодавчі і нормативні акти України, офіційні статистичні матеріали, результати незалежних економічних досліджень, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з відповідної тематики, матеріали міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій, симпозіумів і семінарів,

результати власних досліджень автора. Результати дисертації відповідають визначеній меті.

Характеризуючи дисертацію Р. І. Коновалова слід зазначити, що основні її наукові положення викладено переконливо і логічно, висновки та рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувача.

Достовірність практичних розробок автора підтверджується відповідними довідками. Враховуючи це, зроблено висновок, що одержані результати дослідження є достовірними.

4. Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні й розробленні методичних, теоретичних положень та практичних рекомендацій, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо державного регулювання розвитку галузі рибного господарства в Україні, зокрема:

удосконалено:

– теоретичні й методичні засади щодо визначення новітніх підходів до реалізації вітчизняної аграрної політики та Спільної рибної політики ЄС, які дають можливість оцінити вплив державного регулювання галузевого розвитку на засадах ресурсозбереження з одночасною адаптацією методів, засобів й інструментів державного регулювання розвитку рибальства та аквакультури для інклюзивного галузевого розвитку шляхом забезпечення доступності нових робочих місць й харчових продуктів для населення, включаючи вразливі групи, осіб, які постраждали від воєнних дій, зменшенню імпортозалежності галузі, виявленню наслідків від введення воєнного стану на формування сировинних ресурсів у рибному господарстві для подолання впливу надзвичайних викликів в Україні;

– науково-теоретичні засади обґрунтування розвитку рибного господарства на підходах запровадження прозорих і конкурентних економічних механізмів розподілу доступу до водних біоресурсів між суб'єктами рибного господарства шляхом модернізації адміністративно-правового методу регулювання та проведення аукціонів й визначення ціни лота водних біологічних ресурсів із виокремленням імперативного та диспозитивного

регулювання, що дозволить вибудовувати заходи регулювання прискореного розвитку рибальства;

набули подальшого розвитку:

– методичні підходи щодо оцінки об'єктивності впливу заходів, інструментів прямого державного регулювання на розвиток економічної системи в рибальстві та аквакультурі, оскільки державне регулювання, що запроваджується органами влади має широкий спектр застосування й дозволить наблизити Україну до загальноприйнятих світових стандартів і практичної реалізації положень Національної економічної стратегії на період до 2030 року;

– поліпшення методичних підходів для економічної оцінки розміру компенсації збитків в рибному господарстві шляхом розроблення механізму розподілу за основними засобами виробництва для відновлення пошкодженої інфраструктури, поновлення водопостачання, розширення виробництва, технічного переоснащення, закупівлі електрогенераторів, розвитку рибопереробки та закупівлі живорибних машин, швидкозаморожуючих апаратів, пакувальних машин, виробництва рибопосадкового матеріалу із забезпеченням інкубаційними апаратами, інкубаційними цехами, лотковими лініями, витратами з планування, на логістику риби та рибної продукції, що дасть можливість удосконалити економічний механізм регулювання й оцінки розміру збитків у фронтових регіонах після відміни запровадженого воєнного стану.

5. Практичне значення й впровадження результатів дослідження полягає в розробленні концептуальних підходів до формування ефективної системи державного регулювання рибного господарства України.

Основні положення, рекомендації та висновки дисертаційного дослідження були використані в роботі: Асоціації «Укррибспілка», де на практиці використовуються розроблені прикладні рішення регулювання розвитку рибного господарства на засадах ресурсозбереження через обґрунтування та проведення прикладних розрахунків задля оцінки розмірів

матеріальної компенсації господарствам за регіонами, а надані пропозиції щодо удосконалення методичної складової дозволили встановити розмір заподіяних збитків, визначити за відповідними критеріями загальну потужність одного регіону відносно іншого, визначити категорії, за якими буде розраховуватися розмір грошової компенсації (довідка № 31 від 02.05.2023 р.); Українським державним інститутом по проектуванню підприємств рибного господарства та промисловості «Укррибпроект» при розробленні пропозицій, які спрямовані на забезпечення створення нової моделі функціонування рибного господарства через методичні та практичні рекомендації із застосуванням важелів і заходів регулювання при здійсненні адаптації процедури проведення низки аукціонів для продажу права на заключення угод на спеціальне використання водних біологічних ресурсів у рибогосподарських водних об'єктах чи їх частинах, запровадження прозорих елементів економічного механізму розподілу наявного загальнодержавного ресурсу (довідка № 01/18 від 16.01.2023 р.); Державної установи «Методично-технологічний центр з аквакультури» при удосконаленні методичних засад діяльності в рибному господарстві з урахуванням цілей сталого розвитку й розробці комплексу заходів розвитку аквакультури як економічного виду діяльності через механізм ліцензування з метою подолання впливу надзвичайних викликів для України (акт № 92 від 04.09.2023 р.); Державної установи «Виробничо-експериментальний Дніпровський осетровий рибовідтворювальний завод ім. академіка С. Т. Артющика», де розкрито потенціал структурних змін у галузі рибного господарства в системі інтеграційних і трансформаційних процесів та глобалізації економіки (довідка № 95 від 28.06.2023 р.).

Теоретичні положення, а також практичні результати дисертації впроваджено до навчального процесу Національного університету біоресурсів і природокористування України, зокрема, у навчальні програми дисциплін «Міжнародна економічна діяльність України», «Міжнародний аграрний бізнес», «Європейські студії» для студентів ОС «Бакалавр», «Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку», «Прикладні програмні

рішення в економіці «Агмемод», «Глобальна економіка», «Аграрна політика» для студентів ОС «Магістр» спеціальності 051 «Економіка» (акт від 14.08.2023 р.).

6. Основний зміст роботи. Зміст дисертації Р. І. Коновалова відповідає меті та завданням дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст роботи викладено стисло, логічно, аргументовано.

У вступі дисертації (с. 18–27) обґрунтовано актуальність теми, визначено мету та завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано практичне і теоретичне значення основних положень дисертації, її наукову новизну та апробацію.

Перший розділ дисертації присвячено поглибленому аналізу наукової літератури та теоретико-методичних засад державного регулювання розвитку галузей національної економіки, пов'язаних із продовольством.

Зокрема, послідовно і детально встановлено, що один із перших підходів щодо регулювання галузей, пов'язаних із продовольством полягав у забезпеченні достатнього рівня виробництва та розподілу харчових продуктів для задоволення потреб населення. Однак, з часом, наукові підходи до державного регулювання аграрного сектору економіки стали більш складними та враховують різноманітні аспекти, зокрема забезпечення якості та безпеки продуктів харчування, збереження довкілля, підтримка малих і середніх підприємств, розвиток інноваційних технологій, пошук шляхів до зростання конкурентоспроможності галузей аграрного сектору в національній економіці (с. 28–38).

Аналіз методичних підходів до регулювання галузі тваринництва з оцінкою функціонування рибного господарства відповідно до цілей збалансованого розвитку, здійснений автором, показав необхідність враховувати вклад галузі у економічну, соціальну та екологічну сфери життя країни (с. 39–47) для забезпечення регулювання розвитку галузі тваринництва при адаптації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також

імплементції Регламентів і Директив ЄС задля зменшення шкідливих впливів виробництва продукції аквакультури на навколишнє середовище та здоров'я людей, узгоджено із трьома складовими: соціальною, екологічною та економічною складовою.

У рамках дослідження автором визначено, що поряд з основними заходами регулювання розвитку рибного господарства, спрямованими на стимулювання розвитку в аграрному секторі, виступають інструменти регулювання попиту та пропозиції в галузі рибного господарства. Серед інструментів виокремлено нормативно-правові акти, макроекономічні плани та цільові комплексні програми, визначення стратегічних цілей розвитку економіки; встановлення та обмеження цін; державне цільове фінансування; надання цільових дотацій; встановлення квот на виробництво, ввезення і вивезення продукції; державні замовлення, централізовано встановлені ціни, нормативи, ліцензії, квоти, державні бюджетні витрати, ліміти; встановлення державних стандартів, нормативних вимог до якості та сертифікації технологій і продукції рибного господарства (с. 50–51).

Визначено, що безпосередньо прямі методи державного регулювання галузей економіки не передбачають формування і створення додаткових матеріальних мотивацій та засновуються на силі державної влади (с. 52).

Доведено, що система державного регулювання представляє собою комплексну структуру, здатну об'єктивно впливати на економічні процеси в галузі, застосовуючи методи та інструменти для ефективного реагування на непередбачувані економічні і продовольчі виклики (с. 59).

У другому розділі автор переконливо доводить, що світовий обсяг виробництва риби виріс з 110,7 млн тонн в 1990 р. до 177,8 млн тонн у 2020 р. і перевищив темпи росту світового виробництва м'яса за цей же період. Обсяг продукції промислового рибальства, за винятком водних рослин, склав 90,3 млн тонн, що становить близько 141,0 млрд дол. США, а обсяг продукції аквакультури склав 122,6 млн тонн на суму 281,5 млрд дол. США. Також обґрунтовано, що на агропродовольчому ринку із значним обсягом

імпортованої риби та рибної продукції, яка має більші вигоди та вищу якість, споживачі, особливо міські жителі, більше схильються до споживання імпортованої риби, а не традиційної вітчизняної риби та рибної продукції, що приводить до зменшення обсягів виробництва, особливо традиційних видів риби (с. 70–89).

Автором критично подано як інструменти оцінювання методичної складової щодо формування сировинних ресурсів для виходу галузі на ринок риби з урахуванням економічного впливу на галузь (с. 90–102).

На основі застосування методичних засад регулювання ринку кормів для риби в аспекті галузевого розвитку у світі визначено інструменти і методи регулювання розвитку галузі рибного господарства, так і методичні підходи до формування пропозиції кормів для риби та визначено шляхи його реалізації в Україні на засадах ресурсозбереження (с. 103–131).

У третьому розділі дисертації розроблено комплекс практичних заходів, спрямованих на подальший розвиток і функціонування рибного господарства з урахуванням наукових пропозицій до реалізації базових засад розробленого проєкту Комплексної програми розвитку сталої та конкурентоспроможної аквакультури в Україні до 2030 року та проведено розрахунок індикаторів для впровадження галузевої програми державного регулювання розвитку рибного господарства (с. 138–146). Сформовано напрями удосконалення механізму ліцензування, який враховує вибір індикаторів з подальшим їх практичним використанням для забезпечення чіткого зв'язку між виробниками риби та державою (с. 147–152).

Автором запропоновано методичний інструментарій до визначення взаємодії складових комплексу показників, який формує механізм проведення аукціонів і визначення ціни лота водних біоресурсів з впровадженням у практику прозорих елементів розподілу всього загальнодержавного ресурсу шляхом модернізації методів регулювання у рибальстві (с. 163–167).

Зроблено попередню оцінку збитків в галузі через розроблений економічний механізм розподілу матеріальних компенсацій рибницьким

господарствам для визначення їх розміру у урахуванням викликів як для національної, так і економічної безпеки країни (с. 170–190).

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Дисертація та представлені наукові праці, де висвітлено основні наукові результати дисертаційного дослідження, не містять порушень академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, а також фальсифікації.

Дисертація оформлена узгоджено з нормативними вимогами та відповідними стандартами щодо дотримання системного викладення матеріалу. Дисертація написана державною мовою, їх притаманний як науковий, так і літературний стиль викладення матеріалу. Безпосередньо текстова частина дисертації переважно позбавлена граматичних і орфографічних помилок, технічних недоліків. Таким чином, базові положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертації в цілому характеризуються завершеністю, послідовністю і аргументованістю.

8. Повнота викладу основних результатів в опублікованих працях.

Базові наукові положення та результати дисертації відображені в 16 наукових працях, з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України, 8 тез наукових доповідей та 2 опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертаційного дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки. Робота містить 20 таблиць та 26 рисунків, 10 додатків. Список використаних джерел налічує 165 найменувань.

Таким чином, основні наукові положення, методичні розробки та результати, одержані у процесі дослідження, доповідалися й отримали схвальні відгуки на конференція, семінарах різного рівня.

9. Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Р. І. Коновалова, яка виконана на достатньо високому науковому

рівні, слід висловити деякі зауваження, які відносяться до дискусійних питань та побажань:

1. У першому розділі дисертації автором розглядаються прояви науково-теоретичних засад регулювання розвитку галузей національної економіки пов'язаних з продовольством, зокрема, на рис. 1.1 (с. 31) автор виокремлює напрями щодо «надання державної підтримки зеленим і блакитним галузям» та «зниження вартості технології через державні субсидії» без наведення та пояснення різниць між цими підходами.

2. В теоретичній частині дисертації автор вдається до надмірного цитування результатів досліджень інших фахівців з піднятої проблематики без належної критичної їх оцінки. У цій відповідності слід було б автору по тексту роботи у достатній мірі приділити належну увагу поясненню в цьому контексті впливу механізмів державного регулювання соціально-економічних процесів в галузі.

3. Автором при визначені особливостей сприяння розвитку рибного господарства досліджено еволюцію наукової думки щодо гармонізації нормативно-правового регулювання галузі з сучасними вимогами законодавства Європейського Союзу та цілями Спільної рибної політики з питань рибальства в рамках ініціативи «Європейський зелений курс», але бажано було б доповнити вирішення даної проблематики інструментами формування сукупної пропозиції у галузі рибного господарства в контексті ініціативи, які б дали можливість провести аналіз з позиції міждисциплінарності, про що саме і зазначено, зокрема як приклад, в доповіді Римського клубу «Come On», Ернстом Ульріх фон Вайцзекером і Андерсом Війкманом, де вчені відмітили, що саме за міждисциплінарним підходом у науковій думці полягає майбутнє і не лише з метою захисту довкілля, але й виходячи із соціальних та економічних міркувань.

4. У підрозділі 2.1 (с. 71–74) – комплексний аналіз світових і національних тенденцій розвитку рибного господарства з урахуванням економічного впливу на галузь автором не наведено аналітичної інформації

та висновків з положень щодо вдосконалення регуляторної політики держави у напрямі створення умов рівноправного розвитку та нарощування обсягів виробництва сомових видів риб на рівні з іншими напрямками галузі, щоб сприяти його динамічному становленню у аграрному секторі. Присутність даних досліджень у дисертації значно покращило б рівень обґрунтування наукових висновків, щодо забезпечення регулювання даної галузі національної економіки.

5. На с. 103 здобувачем розкрито проблематику щодо потреби збільшення пропозиції кормів для риби на ринку як товару з доданою вартістю, але не наведено проблематику конкурентної боротьби між державами Європейського Союзу. Пояснення цього питання дозволило б більш обґрунтовано визначити інструменти регулювання ринку риби України і Європейського Союзу.

6. У підрозділі 3.3 автором запропоновано методичний підхід щодо оцінки розміру збитків в рибному господарстві через розробку механізму розподілу матеріальних компенсацій рибницьким господарствам, що ґрунтується на використанні моделі, побудованої за методом формалізації відповідно до даних статистичної звітності за формою 1-А риба. Але автор не довів, чому саме для вирішення даної задачі було обрано дану теорію, а не інші економіко-математичні методи для надання рекомендацій із вдосконалення важелів та інструментів регулювання?

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію офіційного опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок

Дисертація Коновалова Романа Ігоровича на тему: «Державне регулювання розвитку рибного господарства в Україні» є цілісною завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має вагому наукову новизну, значний науковий та практичний інтерес та вирішує важливе наукове завдання щодо обґрунтування теоретичних і методичних положень

регулювання розвитку вітчизняної галузі рибного господарства. Зважаючи на актуальність вирішених в дисертації завдань, отриманих наукових висновків, теоретично обґрунтованих принципових наукових положень, використаних сучасних методів наукових досліджень та підтвердженої практичної значимості можна стверджувати, що дисертація відповідає галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а її автор – Коновалов Роман Ігорович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент
заступник директора
Навчально-наукового інституту
управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»,
доктор економічних наук,
професор

